

Enkesønnen

Det var en gang en fattig, fattig enke, som bare hadde én sønn. Hun trellet med gutten til han hadde gått for presten, men så sa hun til ham at nå kunne hun ikke fø ham lenger. Han fikk ut og tjene for sitt brød.

Gutten vandret da ut i verden, og da han hadde gått en dags tid eller så, møtte han en fremmed mann.

«Hvor skal du hen?» spurte mannen.

«Jeg skal ut i verden og prøve å få meg tjeneste», sa gutten.

«Vil du tjene hos meg?»

«Å ja, likeså gjerne hos deg som hos en annen», svarte gutten.

«Ja, du skal få det godt hos meg», sa mannen. «Du skal bare holde meg med selskap, og ikke gjøre noen ting ellers.»

Så ble gutten med ham, og levde vel med mat og drikke, og hadde lite eller ingenting å gjøre. Men han så heller aldri et menneske hos mannen.

En dag så sa mannen til ham: «Nå reiser jeg bort i åtte dager. I den tiden får du være alene, men du må ikke gå inn i noen av disse fire kammersene her. Gjør du det, så tar jeg livet av deg når jeg kommer igjen.»

Nei, sa gutten, det skulle han nok ikke.

Men da mannen hadde vært borte en tre fire dager, kunne ikke gutten bære seg, men gikk inn i det ene kammerset. Han så seg rundt om, men så ingenting uten en hylle over døren, og der lå en nypetornpisk. *Dette var riktig noe å forby meg så strengt å se også, det*, tenkte gutten.

Da de åtte dagene var omme, kom mannen hjem igjen.

«Du har vel ikke vært inne i noen av kammersene?» sa han.

«Nei, det har jeg slett ikke», sa gutten.

«Ja, det skal jeg snart se», sa mannen, og dermed gikk han inn i det som gutten hadde vært i. «Jo, du har vært der likevel», sa han, «og nå skal du miste livet.»

Gutten gråt og ba for seg, og så slapp han da med livet, men dyktig hugg fikk han. Da det var overstått, var de like gode venner igjen.

En tid etter reiste mannen bort på ny. Da ville han være borte i fjorten dager, men først sa han til gutten at han ikke skulle sette sin fot i noen av de kammersene han ikke alt hadde vært i. For der han hadde vært, kunne han gjerne gå. Ja, det gikk like ens som forrige gangen, bare at gutten nå holdt seg fra å gå der inn i åtte dager. I det kammerset så han heller ikke annet enn en hylle over døren, med en kampestein og en vannkrukke på. *Det var riktig noe å være så redd for også*, tenkte gutten igjen.

Da mannen kom hjem, spurte han om han hadde vært i noen av kammersene. Nei, var det likt det, der hadde gutten ikke vært.

«Ja, det skal jeg snart se», sa mannen, og da han så han hadde vært der likevel, sa han: «Ja, nå sparer jeg deg ikke lenger, nå skal du miste livet!»

Men gutten gråt og bad for seg igjen, og så slapp han med pryl den gangen og, men det fikk han da også, så meget som kunne ligge på ham. Men da han ble frisk igjen, levde han likeså godt som før, og han og mannen var like gode venner.

En tid etter skulle mannen reise igjen, og nå ville han være borte i tre uker. Og så sa han til gutten, at gikk han inn i det tredje kammerset, var det ikke å tenke på liv mer. Da

fjorten dager var gått, kunne ikke gutten bære seg lenger, han smatt inn. Men han så slett ikke noe der inne, uten en lem i gulvet. Da han løftet på den og så ned igjennom, stod det en stor kobberkjele og putret og kokte der nede, men han så ingen varme under. *Det var artig å kjenne om det var varmt*, tenkte gutten, og stakk fingeren nedi. Da han tok den opp igjen, var den forgylt over det hele. Gutten skrapte og vasket den, men forgyllingen ville ikke gå av. Så bandt han en fille om, og da mannen kom hjem og spurte hva som feilte fingeren hans, sa gutten han hadde skåret seg så stygt. Men mannen rev av filla, og da så han nok hva som feilte fingeren. Først ville han drept gutten, men da han gråt og bad igjen, banket han ham bare så han lå til sengs i tre dager. Da tok han et horn ned av veggen og smurte ham med, så ble gutten like frisk igjen.

Om en stund reiste mannen bort for fjerde gang, og da skulle han ikke komme igjen før om en måned. Men da sa han til gutten, at hvis han gikk inn i det fjerde kammerset, så måtte han aldri tenke på å berge livet. En, to eller tre uker holdt gutten seg, men så kunne han ikke bære seg igjen. Han måtte og skulle inn i kammerset, og så smatt han inn. Der stod en stor svart hest på et spiltau, med et glo-trau ved hodet og en høymeis ved halen. Gutten syntes det var ulikt. Han byttet om og satte høymeisen ved hodet.

Så sa hesten: «Siden du har så godt hjertelag at du vil la meg få mat, skal jeg frelse deg, jeg. Kommer trollet hjem nå og finner deg, så dreper han deg. Men nå skal du gå opp på det kammerset som er rett over her, og ta en rustning av dem som henger der. Og så må du endelig ikke ta noen av de blanke, men den mest rustne du ser, den skal du ta. Og sverd og sal skal du lete deg ut på samme vis.»

Det gjorde gutten, men det var tungt å bære det alt sammen.

Da han kom tilbake, sa hesten at nå skulle han kle seg naken og gå ned i kjelen som stod og kokte i det andre kammerset, og vaske seg vel der. *Jeg blir vel fæl da*, tenkte gutten, men han gjorde det likevel. Da han hadde vasket seg, ble han både vakker og trivelig, og så rød og hvit som melk og blod, og meget sterkere enn før.

«Kjenner du noen forandring?» spurte hesten.

«Ja», sa gutten.

«Prøv å løfte meg», sa hesten.

Å ja, det kunne han, og sverdet svingte han som ingenting.

«Ja, legg nå salen på meg», sa hesten, «og ta på deg rustningen. Ta så nypetornpiskan og steinen og vannkrukka og smurningshornet, så reiser vi.»

Da gutten vel hadde kommet opp på hesten, bar det avsted så han ikke visste hvordan han kom frem.

Han red en stund, så sa hesten: «Jeg synes jeg hører en dur. Se deg om, kan du se noe?»

«Det kommer mange, mange etter oss, visst en snes», sa gutten.

«Ja, det er trollet det», sa hesten, «nå kommer han med sine.»

De red enda en stund, til de som kom etter, var nære innpå.

«Kast nå tornepiskan bak over skulderen din», sa hesten «men kast den vel og langt fra meg!»

Det gjorde gutten, og i det samme vokste det opp svær, tykk nypetornskog.

Så red gutten igjen et langt, langt stykke, mens trollet måtte hjem etter noe å hugge seg igjennom skogen med.

Men om en stund sa hesten igjen: «Se tilbake, kan du se noe nå?»

«Ja, en hel mengde», sa gutten, «som en stor kirkeforsamling.»

«Ja, det er trollet det. Nå har han flere med seg. Kast nå kampesteinen, men kast den vel og langt fra meg!»

Med det samme gutten gjorde som hesten hadde sagt, ble det et stort, stort kampeberg bak ham. Så måtte trollet hjem etter noe å hugge seg gjennom berget med,

og mens trollet gjorde det, red gutten igjen et godt stykke.

Men så bad hesten ham se seg tilbake igjen, og da så han det yrte som en hel krigshær. De var så blanke at det skinte av dem.

«Ja», sa hesten, «det er trollet. Nå har han alle sine med seg. Slå nå vannkrukka ut bak deg, men vakt deg vel så du ikke spiller noe på meg!»

Det gjorde gutten. Men hvordan han bar seg at, kom han til å spille en dråpe på hoften. Så ble det et stort, stort vann, men ved de dråpene han spilte, kom hesten til å stå langt uti vannet. Likevel svømte den da til lands. Da trollene kom til vannet, la de seg ned for å drikke det tomt, og så slurket de i seg til de sprakk.

«Nå er vi kvitt dem», sa hesten.

Så reiste de i lang, lang tid. Til slutt kom de på en grønn slette i en skog.

«Kle nå av deg hele rustningen og ta bare på de fillete klærne dine», sa hesten. «Ta så salen av meg og slipp meg, og heng alt inn i den store innhulede linden her. Så skal du gjøre deg en parykk av granlav og gå opp til kongsgården, som ligger her tett ved. Der skal du be om tjeneste. Når du så trenger til meg, så gå bare hit og rist på bisselet, så skal jeg komme til deg.»

Ja, gutten gjorde som hesten hadde sagt, og da han fikk på lavparykken, ble han så ussel og bleik og tufsete å se på, at ingen kunne kjenne ham igjen. Han kom da til kongsgården, og bad først om å få være i kjøkkenet og bære vann og ved til kokka.

Men så spurte kokkejenta: «Hvorfor har du den stygge parykken? Ta av deg den, jeg vil ikke vite av noen så stygg her inne.»

«Det kan jeg ikke», svarte gutten, «jeg er ikke riktig ren i hodet.»

«Tenker du jeg vil ha deg her ved maten når du er slik da?» sa kokka. «Gå ned til stallmesteren, du passer best til å gå og måke i stallen.»

Men da stallmesteren bad ham ta av parykken, fikk han samme svaret, og så ville ikke han heller ha ham.

«Du kan gå til hagemesteren», sa han, «du passer best til å gå og grave i jorda.»

Hos hagemesteren fikk han da lov å bli. Men ingen av de andre tjenerne ville ligge i hus

med ham. Derfor måtte han sove for seg selv under trappen til lysthuset, det stod på stolper og hadde en høy trapp. Under den fikk han litt mose til seng, og der lå han så godt han kunne.

Da han hadde vært på kongsgården en tid, hendte det seg en morgen, i det samme solen rant, at gutten hadde tatt av seg lavparykken og stod og vasket seg. Og da var han så vakker at det var en lyst å se.

Prinsessen så den vakre hagegutten oppe fra vinduet sitt og syntes hun aldri hadde sett noen så vakker. Hun spurte da hagemesteren hvorfor han lå ute under trappen.

«Å, ingen av de andre tjenerne vil ligge med ham», sa hagemesteren.

«La ham komme opp i kveld og ligge ved døren inne på kammerset mitt, så skal de vel ikke holde seg for god til å la ham ligge i hus med seg siden», sa prinsessen.

Hagemesteren sa det til gutten.

«Mener du jeg vil gjøre det?» sa gutten, «så ville de si at det var noe mellom meg og kongsdatteren.»

«Ja, du har grunn til å være redd for det du», svarte hagemesteren, «du som er så vakker!»

«Ja ja, når du sier det, så får jeg vel gjøre det», sa gutten.

Da han skulle oppetter trappene om kvelden, trampet og slasket han slik i vei at de måtte be ham gå sakte, så ikke kongen skulle høre det. Han kom inn og la seg, og begynte straks å snorksove. Så sa prinsessen til tjenestepiken sin: «List deg bort og ta av ham lavparykken», og det gjorde hun. Men i det samme hun ville nappe den, holdt han på den med begge hender, og sa at den fikk hun slett ikke. Dermed la han seg til å snorke igjen. Prinsessen gav tjenestepiken et vink igjen, og så fikk hun nappet av parykken. Da lå gutten der så deilig og rød og hvit som prinsessen hadde sett ham i morgensolen. Siden lå gutten hver natt oppe på rommet hos prinsessen.

Men det varte ikke lenge før kongen fikk spurt at hagegutten lå i kammerset hos prinsessen hver natt, og så ble han så harm at han nær hadde tatt livet av gutten. Det gjorde han nå ikke likevel, men kastet ham i fangetårnet, og sin egen datter stengte han inne på kammerset, så hun aldri fikk lov å komme ut, hverken natt eller dag. Alt hun gråt og bad for seg og gutten, så hjalp det ikke, kongen ble enda harmere ved det.

En tid etter ble det ufred og krig i landet, og kongen måtte ruste seg mot en annen konge, som ville ta riket fra ham. Da gutten hørte det, bad han fangevokteren gå til kongen for seg, og be om rustning og sverd og lov til å være med i krigen. Alle de andre lo da fangevokteren kom med ærendet sitt, og bad kongen at han måtte få noe gammelt skrammel å ha på seg, så de kunne få den moroa å se slik en stakkar være med i krigen. Det fikk han, og dertil et gammelt skarve-øk som hinket på tre ben, det fjerde dro det etter seg.

Så dro de da ut mot fienden, men de var ikke kommet langt bort fra kongsgården før gutten ble sittende fast i en myr med øket sitt. Der satt han og hakket og nikket: «Hei vil du opp! Hei vil du opp!» sa han til gampen. Det hadde alle de andre riktig sin moro av, og lo og gjorde narr av gutten mens de red forbi. Men aldri før var de borte, så sprang han til linden, tok på seg rustningen og ristet på bisselet.

Straks kom hesten, og sa: «Gjør du ditt beste, så skal jeg gjøre mitt!»

Da gutten kom etter, var slaget alt i gang, og kongen var i slem knipe. Men aller best det var, hadde gutten jaget fienden lang vei. Kongen og hans folk undredes meget på

hvem det kunne være som kom og hjalp dem, men ingen kom ham så nær at han fikk talt til ham, og da slaget var slutt, var han borte.

Da de dro tilbake, satt gutten enda i myra og hakket og nikket på det trebente øket. Da lo de igjen. «Nei se bare, der sitter den kløna ennå», sa de.

Den andre dagen de dro ut, satt gutten der enda. De lo igjen og gjorde narr av ham, men aldri før hadde de ridd forbi, så sprang gutten til linden, og alt gikk igjen som forrige dagen. Alle undredes de på hva det var for en fremmed kjempe som hadde hjulpet

dem, men ingen kom så nær at han kunne få talt til ham. Og det var nå ingen som gjettet på gutten, forstår seg.

Da de dro hjem om aftenen, og så gutten sitte på gampen enda, lo de ham ut, og én skjøt en pil etter ham og traff ham i beinet. Han til å skrike og bære seg så det var stygt å høre, så kastet kongen lommetørkleet sitt til ham, for at han skulle knytte det omkring.

Da de dro ut igjen tredje morgenen, satt gutten igjen i myra. «Hei, vil du opp! Hei vil du opp!» skrek han til øket.

«Nei, nei! Han kommer til å sitte der til han svelter ihjel», sa kongens folk mens de red forbi, og så lo de av ham så de var ferdige til å falle av hestene.

Ikke før var de borte, så sprang han til linden igjen, og kom etter til slaget, nettopp som det gjaldt. Den dagen drepte han den andre kongen, og så var det slutt på krigen med det samme.

Da slaget var ute, fikk kongen se lommetørkleet sitt, som den fremmede kjempen hadde om beinet, og da hadde han lett for å kjenne ham. Så tok de ham mellom seg til kongsgården. Prinsessen så ham oppe fra vinduet, og ble så glad at du aldri kan tro det: «Der kommer min kjæreste også!» sa hun.

Så kom smurningshornet frem. Først smurte han seg selv på beinet, og siden alle de sårede, og så ble de alle sammen gode på øyeblikket.

Så fikk han kongsdatteren til ekte. Men da han kom ned i stallen til hesten, den dagen bryllupet skulle stå, stod den der så stur og hengte med ørene, og ville slett ikke ete. Da den unge kongen – for da var han blitt konge og hadde fått halve riket – talte til ham og spurte hva som feilte ham, sa hesten: «Nå har jeg hjulpet deg frem, og nå vil jeg ikke leve lenger. Nå skal du ta sverdet og hugge hodet av meg!»

«Nei, det vil jeg slett ikke gjøre», sa den nye kongen, «men du skal få alt du vil ha, og stå på stas støtt.»

«Ja, gjør du ikke som jeg sier, skal jeg nok vite å få livet av deg», sa hesten.

Så måtte da kongen gjøre det. Men da han løftet sverdet og skulle hugge til, var han så ille ved at han måtte snu ansiktet vekk, for det han ikke orket se på hugget. Men aldri før

hadde han hugget av hodet, så stod den vakreste prins der hesten hadde stått.

«Hvor i all verden kom du fra?» spurte kongen.

«Det var jeg som var hest», svarte prinsen. «Før var jeg konge i samme landet som den kongen du drepte i slaget i går. Det var han som kastet trollham på meg og solgte meg til trollet. Siden han nå er drept, så får jeg riket mitt igjen, og du og jeg blir nabokonger. Men vi skal nok aldri føre krig med hverandre.»

Og det gjorde de ikke heller. De var venner så lenge de levde, og den ene kom titt og ofte og besøkte den andre.

Ordforklaringer

- **trelle:** å slave, streve, jobbe hardt
- **spiltau:** spilt, båsen i en stallen hvor hesten står bundet
- **trau:** avlangt, uthult matfat, vanligvis av tre
- **høymeis:** bærenett til å frakte høy
- **snes:** 20 stk. av noe
- **lind:** tresort, type løvtre
- **skarve-øk:** ussel gammel hest

Lastet fra:

EventyrForAlle.no

Norsk folkeeventyr fra samlingene til Peter Christen Asbjørnsen (1812-1885), Jørgen Moe (1813-1882) og Moltke Moe (1859-1913). (Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Eventyr, 1928 \(no.wikisource.org\)](http://Eventyr, 1928 (no.wikisource.org)) (Offentlig eiendom - public domain)

Teksten er redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Otto Sinding (1842-1909)

Kilde: [Norske Folke- og Huldre-Eventyr i Udvalg, 1879 \(nb.no\)](http://Norske Folke- og Huldre-Eventyr i Udvalg, 1879 (nb.no))

Dette arbeidet er fri for kjente opphavsrettsrestriksjoner.